

Geleneksel İğdır Dügümlü Dokumalarının Teknik, Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri

YUSUF ÇETİN^a CAVİT POLAT^b

Geliş Tarihi: 26.02.2019 | Kabul Tarihi: 12.07.2019

Öz: Doğu Anadolu'nun İran, Nahcivan ve Ermenistan sınırında bulunan İğdır, tarihi İpek Yolu kavşağında, bir geçiş güzergâhu üzerinde bulunduğu için çeşitli kültürlerden etkilenmiştir. Bu etkileşime ait izlerin en iyi görüldüğü alan ise geleneksel el dokumalarıdır. Yöre dokumaları teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından yakın çevreler olan Kars, Van, Ağrı, Kafkas ve Batı İran bölgelerinden etkilenmiştir. Ancak bu etkileşim doğrudan olmayıp biçim değiştirmiş, yöreye özgü motiflere dönüşerek karakteristik özellikler kazanmıştır. Dokumalarda geçmişte toprak ve kök boya kullanılırken son dönemlerde daha çok kimyasal boyalar tercih edilmiş, ayrıca yünün doğal renklerinden de büyük ölçüde yararlanılmıştır. Kaba düğümlü ve hav yüksekliği fazla olan dokumalarda "Gördes Düğümü" tekniği kullanılmıştır. Günümüzde yörede yaşam biçiminin değişmesi ile geleneksel el dokumalarına olan ilgi azalmış, toplumun hafızasından da yavaş yavaş silinmesine neden olmuştur. Bu çalışma ile günümüze ulaşabilen örneklerden yola çıkılarak yöreye ait düğümlü dokumaların teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri değerlendirilmiş, geleneksel Anadolu düğümlü dokumaları içerisindeki yeri ve önemi ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İğdır, halı, motif, geleneksel, düğümlü.

^a İğdır Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü
yusufcetin04@hotmail.com

^b İğdır Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel El Sanatları Bölümü

Technical, Color, Motive and Composition Properties of Traditional Knotted İğdır Weaves

Abstract: İğdır that is the border with Iran, Nakhichevan, and Armenia is located in Eastern Anatolia in Turkey. The city is influenced by various cultures because it is on historical The Silk Road that is a transit route. The results with the best traces of this interaction are traditional handwoven. The local weavings were influenced by the close circles of Kars, Caucasus, Van, Agri and West Iran in terms of technique, color, motif, and composition. However, this interaction has changed its shape in time, and it has become characteristic by transforming into local motives. In the past, the use of soil and root paints was preferred in knitted fabrics with high-intensity colors. In recent years, more chemical dyes have been preferred and natural colors of wool have also been used to a great extent. Generally, these fabrics have a coarse weaving, and the pile height is quite high and the technique of double arnica knotting as called 'Gördes' is used. Today, with the change in lifestyle in the region, the interest in traditional handwoven fabrics has decreased. With the decline of those practicing this profession, traditional weavings have been forgotten. In this study, the technique, color, motive and composition characteristics of knotted weaves and the importance and place in the traditional Anatolian knotted weavings were determined.

Keywords: İğdır, carpet, motive, traditional, knotted.

© Çetin, Yusuf & Polat, Cavit. "Geleneksel İğdır Düğümlü Dokumalarının Teknik, Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri." *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 19 (2019), 233-265.

Giriş

Anadolu coğrafyasının uç noktasında, Asya'yı Avrupa'ya bağlayan önemli göç yolları üzerinde bulunan İğdir ve çevresi uygun iklim koşulları ve verimli toprakları sayesinde tarih öncesi dönemlerde olduğu gibi tarih dönemlerinde de önemini korumuş ve önemli bir yerleşim alanı olmuştur. Bölgede yapılan arkeolojik araştırmalar Mezolitik veya Neolitik döneme kadar uzanan bir geçmişinin olduğu ortaya çıkmış, Tunç ve Demir Çağlarında önemli yerleşimlere sahne olduğu anlaşılmıştır (Özgül-Üngör, 2016: 228). Sürmeli Çukuru olarak bilinen İğdir ve çevresinde sırasıyla Hurriler, Urartular, Sakalar, Arsaklılar, Sasaniler, Araplar, Bizanslılar, Selçuklular, Moğollar, İlhanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular ve Osmanlı İmparatorluğu yaşamıştır. 1828-29, 1877-78 ve I. Dünya Savaşı'nda Rus ve Ermeni işgaline maruz kalan bölge 14 Kasım 1920 tarihinde işgalden kurtulmuş ve 27 Mayıs 1922 tarihinde Türkiye'nin 76. ili olmuştur (<http://igdir.gov.tr/tarihi>).

Bir geçiş güzergâhı üzerinde bulunduğu için İğdir ve çevresinde farklı kültürlerle ait izleri taşıyan zengin bir kültürel mirası görmek mümkündür. Bu kültürel mirasın önemli bir kolunu da zengin çeşitliliği ve göz alıcı örnekleriyle geleneksel düğümlü el dokumaları oluşturmaktadır. İğdir el dokumalarının köklü bir geçmişi bulunmaktadır. Yöre insanı geleneksel yaşamının bir parçası olan bu dokumaları yer yaygısı, duvar halısı, sedir halısı, seccade, heybe, yastık gibi birçok alanda kullanmıştır. Anadolu coğrafyasının her yerinde olduğu gibi İğdir dokumalarında kullanılan her renk ve motifin bir dili, bir anlamı vardır. Bu renkler ve motifler bir taraftan zengin bir bezeme repertuarını gözler önüne sererken diğer taraftan yüzyıllarca yöre insanının duygu ve düşüncelerini yansıtan sözsüz bir iletişim aracı olmuştur. Geçmişte yöre kadını kendi evinin ihtiyacını, çeyizini bazen de aile bütçesine katkı sağlamak için evinde yer tezgâhlarında bu dokumaları yapmıştır. Yaşam koşulları ve teknolojik gelişmeler sonucu üretim biçimlerinin değişmesi ile artık evlerde yer tezgâhlarında dokuma işlemi ya-

pılmamaktadır. Günümüzde yörede bazı kamu kuruluşları veya halı tüccarlarının açtığı dokuma atölyelerinde az da olsa dokuma sürdürülmektedir. Ancak bu dokumalarda yöreye özgü geleneksel teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri yerine hazır desen kataloglarında bulunan veya halı dokuma atölyelerinde halı tüccarlarının siparişleri üzerine verilen yöreye ait olmayan kompozisyon, renk ve motifler kullanılmaktadır. Böylece geleneksel İğdır dokumalarının renk, motif, desen, ebat, kalite gibi özellikleri giderek yok olmakta veya bozulmaktadır. Bu değişim ve bozulma kullanılan tezgâh ve ekipmanlarda da kendini göstermektedir. Geleneksel yer tezgâhları yerine daha çok ticari amaçlı dokumaların yapıldığı mengenesiz dik, döner, eğik tezgâhlar kullanılmaktadır. Yörede geleneksel yer tezgâhları artık kullanılmamakta ve bu tezgâhları kurabilen kişilerin sayısı da gün geçtikçe azalmaktadır.

Bu araştırmada giderek erozyona uğrayıp yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalan yüzyılların mirası ata yadigârı bu zengin kültürel mirasın kalabilen son örneklerinin belgelenmesi, teknik, renk, kompozisyon ve motif özelliklerinin incelenerek gelecek kuşaklara aktarılması amaçlanmıştır.

İncelenen düğümlü dokumaların sahiplerinden edinilen bilgiler ışığında bu dokumaların bir kısmının 70-80 yıllık olduğu, bir kısmının ise daha yakın zamanlarda dokunduğu anlaşılmıştır. Araştırma kapsamında İğdır il sınırları içerisinde tespit edilen 21 adet döşeme halısı, duvar halısı, namazlık, heybe, yastık ile 1 adet geveden oluşan düğümlü dokuma örnekleri üzerinde çalışılmıştır. Geleneksel İğdır düğümlü dokumalarını iki başlık altında incelemek mümkündür:

1. Halılar

Geleneksel el dokumalarının en önemli grubunu oluşturan halı bir yere sermek, örtmek, perde vb. amaçlarla kullanmak üzere üç iplik (argaç, arış, ilme) sistemine dayanılarak yapılan havlı (tüylü) ve düğümlü dokumalara denir (Deniz, 2000: 72). Halı dokumalarda üç ayrı ip kullanılmaktadır. Tezgâha dik gerilen ipliklere “çözgü” veya “arış”, yan atılan ipliklere “geç-

ki” veya “argaç”, hav denilen tüyleri meydana getiren ipliklere ise “dügüm” veya “ilme” denilmektedir (Deniz, 1984: 18-19). Yörede geleneksel el dokumaların en yaygın olanı halı dokumaları, yer yaygısı, divan (makat) halısı, duvar halısı, seccade, halı yastık ve heybe olarak farklı amaçlarla kullanılmışlardır. Bu halılar içerisinde yer yaygılarında uzun dikdörtgen boyutların tercih edildiği görülmektedir. Bu durum tamamen yöredeki geleneksel mimari özellikler ile ilgilidir. Geçmişte odalar dar ve uzun bir plana sahip olduğu için odaların zemin döşemelerinde kullanılan halılar da bu mimari yapıya uygun olarak dokunmuş ve yan yana serilerek kullanılmıştır. Ayrıca geniş boyutlara sahip tek halıların temizliği ve bakımı daha zor olduğu için dar ve uzun boyutlar daha çok tercih edilmiştir.

Halı dokumalarda malzeme olarak arış (çözgü) ve argaç (atki) ipliklerinde çift bükümlü yün, düğüm (ilme) ipliklerinde tek bükümlü yün kullanılmıştır. Dokuma tekniği olarak da “Gördes Dügümü” denilen çift argaca düğümlenme tekniği kullanılmıştır. Özellikle taban halılarında izolasyonu sağlamak amacıyla düğümler oldukça kaba ve uzun havlı olarak dokunmuştur. Halı dokumalarda 10 cm²’de ortalama 20x22-22x25 düğümün düştüğü, hav yüksekliğinin de 10 ile 15 mm. arasında değiştiği tespit edilmiştir.

İncelenen örnekler esas alındığında boyutların döşeme, duvar, sedir ve seccade halılarında ortalama 65x115-180x420 arasında, halı yastıklarda 50x95-55x105 cm., heybelerde ise 60x155-65x165 arasında değişmektedir. Bu örneklerin bir kısmında toprak ve kök boya kullanılırken yünün doğal renginden de faydalanılmış, son dönemlerde dokunan örneklerde ise daha çok kimyasal boyaların kullanıldığı görülmüştür. Yöre dokumalarında yaygın renkler kahverengi, siyah, gri (boz) ve beyaz renklerdir. Bu renkler yünün doğal renklerdir. Diğer renkler ise kırmızı, bordo, pembe, sarı, turuncu, mor, mavi, yeşil ve bu renklerin tonları oluşturmaktadır. Zaman zaman aynı rengin farklı tonları kullanılmak sureti ile renk sayısının arttırıldığı da görülmektedir. Ayrıca yöre dokumalarında yumuşak ve pastel

renkler yerine daha çok şiddet derecesi yüksek, canlı tonların daha çok tercih edildiği görülmektedir.

Yöre halıları motif bakımından oldukça zengin olup birinci sırada geometrik motifler kullanılmıştır. Bitkisel motifler çok az olmakla birlikte aşırı stilize edildiklerinden çoğu geometrik forma dönüşmüştür. Geometrik forma dönüşmelerinin bir diğ er nedeni de dokumaların kaba olması ve çift argaca düğümleme tekniğinin kullanılmasıdır. Geometrik ve bitkisel motiflerin yanı sıra stilize hayvan figürleri veya bazı nesnelere de kullanıldığı görülmektedir.

Halıların yüzeyi bordür ve zemin kısmı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Yörede halının zemin kısmına "orta" denilmektedir. Orta bölümü çevreleyen bordürlere "zincir", halının ortasındaki madalyonlara da "göl" denilmektedir. Halıların bordürleri bir veya üç arasında değişmektedir. Döşeme halılarında yaygın olarak bir ana iki ara bordür tercih edilmiştir. Ana bordürler geniş, ara bordürler ise daha dar tutulmuştur. Ana bordürlerde motif olarak irili ufaklı alternatifli yerleştirilen "tırtıklı çiçek", "gül", "sekiz kollu yıldız", "uçları çengelli üçer baklavanın oluşturduğu motif", "testere dişli yaprak", "testere dişi", "çakmak", "muska", "beştaş", "çengelli baklava", "kediyağ" gibi motifler kullanılmıştır. Oldukça yalın olan ara bordürler daha ince olup şerit veya zikzak biçiminde "suyolu" "çiçekli suyolu", "sarmaşıklı suyolu" motiflerinden meydana gelmektedir. Bazı örneklerde ara bordür olarak "Kafkas işi" denilen inci dizisinden oluşan şeritler de kullanılmıştır. Dokumaların orta kısmında yer alan "göl" denilen madalyonlar genellikle tek sıra halinde birbirine bağlı olarak, ard arda yerleştirilmişlerdir. Bu madalyonlar "El'li örnek", "aynı motifin iç içe geçmesi ile oluşan göl motifi", "post motifli göl", Hun gülü (çapraz çiçek) motifli göl, "sekiz kollu yıldız motifli göl", "çengelli baklava motifli göl", "Türkmen aynası", "kurbağacak" gibi motiflerden oluşmaktadır. Göl motiflerinin içlerinde ise dolgu olarak "sekiz kollu yıldız", "pıtrak", "simetrik yerleştirilen koçboynuzu", "içerisi dörde bölünmüş eşkenar dörtgen", "çapraz çiçek", "eli-

belinde”, “muska”, “okbaşı” gibi motifler bulunmaktadır (Çelik, 2004: 508).

Yöre halılarında “orta bölüm” olarak adlandırılan halı zemininde genellikle kırmızı veya bordo tercih edilmektedir. Kırmızının yanında yünün doğal rengi olan kahverengi, gri ve bej rengi de tercih edilen diğer renklerdir. Halılarda zemin tamamen boş bırakıldığı gibi “göl” denilen madalyonların etrafında tamamen bağımsız olarak yerleştirilen “çengelli baklava”, “pıtırak”, “elibeline”, “sekiz kollu yıldız”, “koçboynuzu”, “okucu” gibi motiflerin yanı sıra stilize “hayvan” figürlerine de yer verilmiştir. Bu motiflerin bazı örneklerde gelişigüzel zemine serpiştirildiği, bazı örneklerde belli bir düzen takip edilerek yerleştirildikleri görülmektedir. Bunların dışında zemin kısmında, eksene göre birer kaydırılmış küçük baklava dilimlerinin diyagonal biçimde yerleştirilmesi ile meydana gelen bir kompozisyona da yörede sıklıkla rastlanılmaktadır. Ağrı ve Kars çevresinde de sıklıkla karşımıza çıkan ve “kurt izi” (Çelik, 2004: 372) denilen bu düzenleme İğdir halılarında da sevilerek kullanılmıştır (Çetin, 2017: 297). Bu halılarda zemin kısmı beyaz veya gri olup siyah veya kahverengi çizgilerin diyagonal yerleştirilmesi ile baklava dilimleri oluşturulmuştur. Baklava dilimlerinin içerisine ise genellikle kırmızı veya siyah küçük baklavalar yerleştirilmiştir (Örnek). Bu kompozisyonun yörede farklı bir uygulaması da eksene göre bir kaydırılmış “göz” motiflerinin oluşturduğu zemin dolgusudur (Örnek).

2. Geve

Dügümlü dokumaların ikinci grubunu yörede “geve” adıyla anılan çözümlü iplerine 3, 5 gibi farklı sayılar atlayarak eğrilemiş yünle atılan ve uçları kesilmeden bırakılan düğüm ve isteğe bağlı geçirilen atkı sıralarından oluşan yaygılardır (Barışta, 1998: 121). Hayvan postlarını hatırlatan bu dokuma türü kilimden halıya geçişi ve halının başlangıç durumunu belirlemede önemli bir dokuma olup aynen halı gibi dokunmuş ve ilmelerde “Türk Dügümü” kullanılmıştır (Görgünay, 1975: 2; Görgünay, 2005: 11). İnsanların önceleri çözümlü ipliklerine uçları

dışarı sarkan renkli yün ve tiftikleri düğümleyerek hayvan postunu taklit ettikleri ve giderek bunlardan asıl halıları geliştirdikleri sanılmaktadır. Bu yaygılara değişik yörelerde hopan, geve, tülü ve tülüce gibi adlar verilmektedir (Aytaç, 2001: 48). Gevelerin lifleri uzun tutulduğu için hav yüksekliği 10-15 cm. arasında değişmektedir. Bu uzun tüyler sayesinde özellikle yazın yaylalarda çadırların soğuk ve sert zeminde yalıtım amaçlı kullanımda önemli rol oynamaktadır. Ayrıca yılan, akrep gibi sürüngenlerin çadıra girmesine engel olmak amacıyla da yaygın olarak kullanılmıştır. Geometrik bezemeler açısından ilginç kompozisyonlar sergileyen bu dokumalarda özellikle göbekten dışa doğru dikdörtgen motifinin alternatifli renk sıraları ile dışa doğru giderek gelişmesinden oluşan kompozisyon veya ard arda sıralanan, göbekten dışa doğru kademeli bir biçimde alternatif renklerle gelişen eşkenar dörtgen motiflerinin çok tercih edildiği görülmektedir.

3. İncelenen Düğümlü Dokuma Örnekleri

Örnek	1	
Cinsi	Yolluk döşeme halısı	
Yöresi	Iğdır Gülpınar Köyü	
Ölçüleri	105x260 cm.	
Sahibi	Bünyamin ŞENTÜRK	
Tespit Tarihi	19.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal renkleri kök ve kimyasal boya.	
Renkler	Mor, Beyaz, Sarı, Pembe, Gri, Kahverengi	
Malzeme	Çözü ve atkı ipliğinde çift ilme ipliğinde tek bükümlü yün.	

		
Kurmağacık Motifi	Gül motifi	

Halının Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Yolluk tipi taban halısı uzun dikdörtgen boyutlu kurmağacık desenli, altıgen madalyonlu bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Üç bordürü olan halının dıştaki ana bordürü “gül” motiflerinden, ikinci bordür ince şeritlerle birbirlerine bağlanan “göz” motiflerinden, üçüncü bordür ise “zikzak” motiflerinden oluşmaktadır. Kahverengi halı zemini dolgulu olup ortasında dört adet “kurmağacık” desenli altıgen madalyon yer almaktadır. Altıgenlerin içlerinde kenarları basamaklı eşkenar dörtgen motifleri bulunmaktadır. Basamakların köşelerine; içlerinde birer saplı karanfil çıkan, on adet “gül” motifi yerleştirilmiştir. “Kurmağacık” motiflerin merkezlerinde ortalarında “göz” motifleri bulunan “çengelli baklava” motifleri yer almaktadır. Zemin boşluğu beyaz renkte eksene göre bir kaydırılmış “göz” motiflerinin oluşturduğu dolgu ile doldurulmuştur. Yün saçaklar örgülüdür.

Örnek	2	
Cinsi	Döşeme halısı	
Yöresi	Iğdır Gülpınar Köyü	
Ölçüleri	198x374 cm.	
Sahibi	Bünyamin ŞENTÜRK	
Tespit Tarihi	06.01.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal renkleri	
Renkler	Siyah, beyaz, krem rengi kırmızı.	

Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
	Kartuşlu madalyon	

Halının Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Yolluk tipi halı, dikdörtgen boyutlu, bitkisel madalyonlu, mihraplı bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Tek ince bordürle çevrili halının orta bölümünde haki yeşili zemin üzerine Kafkas halılarından esinlenilerek oluşturulan iki kartuşlu madalyonlar bulunmaktadır. Gri zeminli kartuşların ortalarında da birer beyaz rozet çiçeğinin olduğu kırmızı renkli kartuşlar yerleştirilmiştir. Köşelerde ve ortada mihrap boşluklarında krem zemin üzerine birer kırmızı dolgulı kıvrık dal ve yaprak motiflerine yer verilmiştir. Yün saçaklar örgülüdür.

Örnek	3	
Cinsi	Sedir halısı	
Yöresi	Iğdır Merkez	
Ölçüleri	115x 220 cm.	
Sahibi	Demet USLU	
Tespit Tarihi	10.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal renkleri ve kimyasal boya.	
Renkler	Beyaz, Sarı, Kahverengi, Pembe	

Sekiz kollu yıldız motifi

Malzeme	Çözgü ipliği, atkı ipliği ve ilme ipliği el eğirmesi çift büküm- lü yün.	
	El'li örnek	

Halının Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Tek göbekli, kartuşlu, geometrik karakterli yolluk yaygı oldukça simetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Yaygının tek bordürü oldukça geniş tutulmuş olup siyah iki kuşakla sınırlandırılmış ve kahverengi zemin üzerinde “sekiz kollu yıldız” motiflerinin belli aralıklarla yan yana yerleştirilmesinden oluşmaktadır. Krem zeminin ortasındaki göbek motifi ortadan dışa doğru kademeli bir biçimde gelişen iri bir kartuşlu madalyondan oluşmaktadır. Madalyonların dış kenarları dişlidir. Madalyonu dolgulayan dörtgenin kenarları, kartuş kenarlarına paralel şekilde sıralanmış kademeli-dişli çerçevelerle zenginleştirilmiştir. Kartuşların uçlarında görülen beş çıkıntıya el parmaklarına benzetildiğinden Ağrı ve çevresinde “El’li örnek” denilmektedir (Görgünay, 1974: 68). Bordür ile madalyon arasında kalan zemin kısmında dört köşede, eksene göre kaydırılmış yarım “El’li” madalyonlara yer verilmiştir. Bu yarım “El’li” madalyonların içleri de kademeli çerçeveler ve eşkenar dörtgen şekilli motiflerle doldurulmuştur. Yün saçaklar örgülüdür.

Örnek	4	
Cinsi	Yolluk tipi halı	
Yöresi	Iğdır Merkez	
Ölçüleri	180x420	
Sahibi	Demet USLU	
Tespit Tarihi	10.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Beyaz, kahverengi, kırmızı.	
Malzeme	Çözümlü ipliği, atkı ipliğinde çift bükümlü, ilme ipliğinde tek bükümlü yün.	<p>Yapraklı su yolu motifi</p>
	El'li motif	

Halının Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, kartuşlu, zemin dolgulu, geometrik karakterli yolluk yaygı 3 numaralı halının farklı bir örneği olup oldukça simetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Yaygının tek bordürü oldukça geniş tutulmuş olup içten ve dıştan Kafkas işi iki kuşakla sınırlandırılmıştır. Bordür yan kenarlarda kahverengi zemin üzerinde zikzak şeklinde uzanan "tırtıklı yaprak" motiflerinin oluşturduğu "su yolu" zincirinin zemin boşluklarına yerleştirilen "rozet çiçeği" motiflerinden meydana gelmektedir. Uç kısımlarda aynı bordür yalın "tırtıklı yaprak" motiflerinin oluşturduğu zikzak şeklini almıştır. Krem zeminin ortasında göbek kısmını eksene göre bir kaydırılmış, ortadakiler büyük yandakiler daha küçük tutulmuş dışa doğru kademeli bir biçimde gelişen kartuşlu madalyonlardan oluşmaktadır. Madalyonların dış kenarları dişlidir. Madalyonları dolgulayan dört-

genlerin kenarları, kartuş kenarlarına paralel şekilde sıralanmış kademeli-dişli çerçevelerle zenginleştirilmiştir. Kartuşların uçlarında görülen beş çıkıntıya el parmaklarına benzetildiğinden yörede "El'li örnek" adı verilmektedir. Her iki başta ikişer yarım "El'li" madalyonlara yer verilmiştir. Bu yarım "El'li" madalyonların içleri de kademeli çerçeveler ve eşkenar dörtgen şekilli motiflerle doldurulmuştur. Krem renkli zemin eksene göre birer kaydırılmış küçük eşkenar dörtgen şekilli motiflerinden meydana gelen Kars ve Ağrı yöresinde "kurt izi" (Çelik, 2004: 372) olarak adlandırılan bir düzenlemeye sahiptir. Yün saçaklar örgülüdür.

Örnek	5	
Cinsi	Yolluk tipi halı	
Yöresi	İğdır merkez	
Ölçüleri	115x330 cm.	
Sahibi	Demet USLU	
Tespit Tarihi	10.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Siyah, Beyaz, Sarı, Kahverengi, Kırmızı	
Malzeme	Çözümlü ipliği, atkı ipliği ve ilme ipliği el eğirmesi çift bükümlü yün.	

	Türkmen aynası motifi	Tırtıklı yaprak motifi
<p>Halının Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, geometrik karakterli halı yaygı oldukça simetrik bir kompozisyon özelliğine sahiptir. Halının etrafı siyah bir şerit ile çevrelendikten sonra oldukça geniş tutulmuş bir bordürü bulunmaktadır. Bordür krem rengi zemin üzerine verev yerleştirilmiş alternatif renklerle dolgulu “tırtıklı yaprak” motiflerinden oluşmaktadır. Ana bordürden sonra iç kısımda Kafkas işi bir bordür ile siyah bir şerit halının zemin kısmını çevrelemektedir. Kırmızı zemin sade olup ortada göbek kısımlarında “sekiz kollu yıldız” motifleri bulunan üç adet “Türkmen aynası” motiflerinden oluşan madalyonlar yer almaktadır. Madalyonlardan başta olanların zeminleri kahverengi çengelleri siyah, ortadakinin zemini siyah çengelleri sarıdır. Her iki uçta ortalarında “sekiz kollu yıldız” motiflerinin bulunduğu iki dikdörtgen motifi bulunmaktadır. Krem rengi saçaklar kaşık örgülüdür.</p>		

Örnek	6	
Cinsi	Yolluk tipi halı	
Yöresi	Iğdır merkez	
Ölçüleri	115x330 cm.	
Sahibi	Özel ticarethane	
Tespit Tarihi	10.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Siyah, Beyaz, Sarı, Kahverengi, Kırmızı	

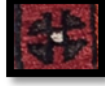
Malzeme	Çözgü ipliği, atkı ipliği ve ilme ipliği el eğirmesi çift bükümlü yün.	
	Kartuşlu madalyon motifi	Çengelli baklava motifleri
		

Halının Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, geometrik karakterli kilim desenli bir kompozisyon özelliğine sahiptir. Halının tek bordürü verev yerleştirilmiş alternatif renklerle dolgulu “çengelli baklava” motiflerinden oluşmaktadır. Kırmızı zemin sade olup ortada göbek kısmında üç adet “kartuşlu madalyon” motifleri bulunmaktadır. Madalyonların içleri aynı formlarda küçük geometrik kartuşlarla doldurulmuştur. Krem rengi saçaklar örgülüdür.

Örnek	7	
Cinsi	Halı seccade	
Yöresi	Iğdır merkez	
Ölçüleri	65x115	
Sahibi	Camal YETKİN	
Tespit Tarihi	08.01.2019	
Kullanılan Boya	Kök, kimyasal boya ve yünün doğal rengi.	
Renkler	Kırmızı, Beyaz, Sarı, Kahverengi, Pembe.	
Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	

	El'li motif	
<p>Halı Seccadenin Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Tek göbekli, kartuşlu, zemin dolgulu, geometrik karakterli seccade oldukça simetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. En dışta siyah ve turuncu iki şeritle çevrelenen seccadenin yan kenarlarda gri zemin üzerine, baş kenarlarda ise sarı zemin üzerine “eğri doğru” olarak da bilinen “su yolu” motifinden meydana gelen tek bordürü mevcuttur. Gri renkli zemin eksene göre birer kaydırılmış küçük eşkenar dörtgen şekilli motiflerinden meydana gelen “kurt izi” olarak adlandırılan bir düzenlemeye sahiptir. Ortadaki göbek motifi ortadan dışa doğru kademeli bir biçimde gelişen iri bir kartuşlu madalyon motifinden oluşmaktadır. Madalyonun kenarları dişlidir. Madalyonu dolgulayan eşkenar dörtgenin kenarları, kartuş kenarına paralel şekilde sıralanmış kademeli-dişli çerçeveler ile zenginleştirilmiştir. Kartuşların uçlarında görülen beş çıkıntıya el parmaklarına benzetildiğinden Ağrı ve çevresinde “El’li örnek” denilmektedir (Görgünay, 1974: 68). Seccadenin her iki ucunda kenarları kademeli-dişli iki yarım “eşkenar dörtgen” motifi ile sonlanmaktadır. Yün saçaklar örgülüdür.</p>		

Örnek	7	
Cinsi	Halı seccade	
Yöresi	Iğdır merkez	
Ölçüleri	75x135 cm.	
Sahibi	Camal YETKİN	
Tespit Tarihi	08.01.2019	
Kullanılan Boya	Kök boya, yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	

Renkler	Kırmızı, Beyaz, Sarı, Kahve, Pembe.	
Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
	Hun gülü motifi	 Beştaş motifi

Halı Seccadenin Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, kartuşlu, bitkisel karakterli seccade oldukça simetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Seccadenin tek bordürü yanlarda kırmızı zemin üzerine içleri farklı renklerle dolgululu yan yana dizilmiş “beştaş” motiflerinden meydana gelmektedir. Bordürün ayak ve baş kenarları içleri alternatifli renklerle dolgululu ters düz yerleştirilmiş “muska” motifleri bulunmaktadır. Siyah renkli zeminde aynı eksen üzerinde ortada iki “Hun gülü” motifi, uçlarda ise “ok ucu” şeklinde içerisi çeşitli geometrik motifler ile dolgululu iki kartuş yerleştirilmiştir. Yün saçaklar yıpranmıştır.

Örnek	8	
Cinsi	Halı seccade	
Yöresi	Iğdır merkez	
Ölçüleri	75x135 cm.	
Sahibi	Camal YETKİN	
Tespit Tarihi	08.01.2019	
Kullanılan Boya	Kök boya, yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Kırmızı, Beyaz, Sarı, Siyah, Kahverengi, Mor, Pembe.	

Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
	Çengelli sekiz kollu yıldız motifi	Çiçek yaprak motifi

Halı Seccadenin Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Tek göbekli, kartuşlu, karışık desenli seccade oldukça simetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. En dıştan ve içten siyah iki şeritle çevrelenen seccadenin tek bordürü beyaz zemin üzerine içleri farklı renklerle dolgulu sıralı natüralist yaprak ve çiçek motiflerinin oluşmaktadır. Kahverengi zeminin ortasında bir dikkörtgenin dört yüzüne uzatılan karşılıklı “koçbaşı” motiflerinin oluşturduğu bir madalyon yerleştirilmiştir. Koç motiflerinin aralarında da birer siyah renkli “pıtırak” motifi bulunmaktadır. Her iki köşede de çengelli birer sekiz kollu yıldız motifi yerleştirilmiştir. Yün saçaklar yıpranmıştır.

Örnek	9	
Cinsi	Halı Yastık	
Yöresi	Iğdır Merkez	
Ölçüleri	65x100 cm	
Sahibi	Özel Ticarethane	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Kırmızı, Beyaz, Sarı, Gri, Pembe, Kahverengi, Siyah.	

Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
	Tırtıklı çiçek motifi	Çengelli baklava motifi
		

Halı Yastığın Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, bitkisel karakterli halı yastık oldukça simetrik bir kompozisyona sahiptir. Tek bordür oldukça geniş tutulmuş olup dıştan ve içten iki siyah şerit ile çevrelenmiştir. Bordür Kafkas işi küçük yatay şeritlerle alternatif renkli dikdörtgen alanlara bölünerek ortalarına ikişer “çengelli baklava” motifi yerleştirilmiştir. Kahverengi zeminli göbek ortada ard arda sıralanmış, yaprakları farklı renklerle dolgulı üç “tırtıklı çiçek” motifinden oluşmaktadır.

Örnek	10	
Cinsi	Halı Yastık	
Yöresi	Iğdır	
Ölçüleri	55x95 cm.	
Sahibi	Özel Ticarethane	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Pembe, Kahverengi, Gri, Beyaz, Siyah, Turuncu.	
Malzeme	Çift ve tek bükümlü, bükümlü yün.	

	Merdivenli baklava motifi	Kediyağı motifi
<p>Halı Yastığın Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, geometrik karakterli halı yastığın tek bordürü bulunmaktadır. Dıştan ve içten iki siyah şerit ile çevrelenmiş olan bordür pembe zeminli olup siyah şerit ile birbirlerine zikzak şeklinde bağlanan "kediyağı" motiflerinden meydana gelmektedir. Kahverengi zeminin ortasında aynı hizada kenarları pembe merdivenli, uçları kartuşlu iki "baklava" motifi yerleştirilmiştir. Baklava motiflerinin içleri gri renkli olup ortalarına birer "gül" motifi yerleştirilmiştir.</p>		

Örnek	11	
Cinsi	Halı Yastık	
Yöresi	Iğdır	
Ölçüleri	55x95 cm.	
Sahibi	Özel Ticarethane	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Kırmızı, Beyaz, Sarı, Kahverengi, Gri, Siyah	
Malzeme	Tek ve çift bükümlü yün.	

	Türkmen aynası motifi	Muska motifleri
		

Halı Yastığın Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, geometrik karakterli halı yastık oldukça simetrik bir kompozisyon özelliğine sahiptir. Dıştan ve içten iki siyah şerit ile çevrelenmiş olan tek bordür içleri farklı renklerle dolgulu ters düz yerleştirilmiş “muska” motiflerinden meydana gelmektedir. Muska motiflerini Kafkas işi ince bir şerit ayırmaktadır. Sade tutulmuş kahverengi zeminin ortasında aynı hizada yerleştirilmiş iki “Türkmen aynası” motifi bulunmaktadır. Çengelleri siyah ve pembe şeritli olan motiflerin göbek kısımlarında ise birer “pıtrak” motifi yerleştirilmiştir.

Örnek	12	
Cinsi	Halı Yastık	
Yöresi	Iğdır	
Ölçüleri	55x95 cm.	
Sahibi	Cavit POLAT	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Kırmızı, Beyaz, Siyah, Sarı, Pembe	
Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	

	El'li kartuş motifi		Sekiz kollu yıldız motifi
<p>Halı Yastığın Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, kartuşlu, geometrik karakterli yastık oldukça simetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Siyah renkli tek şerit farklı renklerden belli aralıkla dizilmiş “çakmak” motiflerinden meydana gelmektedir. Bordo renkli zemin yalın tutulmuştur. Ortadaki göbek motifi ortadan dışa doğru kademeli bir biçimde gelişen iri bir kartuşlu madalyondan oluşmaktadır. Kartuşların uçlarında görülen beş çıkıntıya el parmaklarına benzetildiğinden Ağrı ve çevresinde “El’li örnek” denilmektedir (Görgünay, 1974: 68). Yastığın her iki ucunda bulunan siyah zeminli altıgen ikişer madalyonun ortalarına sekiz kollu yıldız motifleri yerleştirilmiştir.</p>			

Örnek	13	
Cinsi	Halı Yastık	
Yöresi	Iğdır	
Ölçüleri	105x65	
Sahibi	Özel Ticarethane	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Kök boya, kimyasal boya.	
Renkler	Beyaz, Gri, Siyah, Kahverengi, Sarı	
Malzeme	Çözümlü ipliği, atkı ipliğinde çift bükümlü, ilme ipliğinde tek bükümlü yün.	

	Hun gülü (çapraz çiçek) motifi	Zikzaklı su yolu motifi
---	--------------------------------	-------------------------

Halı Yastığın Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, karışık desenli halı yastıklar grubu içerisinde yer alan yastık oldukça yıpranmıştır. Halı yastık tek bordür ile çevrelenmiştir. Oldukça kalın olan bu bordür kahverengi bir zemine sahip olup aynı eksen üzerine alternatifleri yerleştirilen kırmızı, mor, sarı, pembe renkli “çakmak” motifleri bulunmaktadır. Pembe zeminli orta bölümde uç uca yerleştirilmiş simetrik iki adet altın madalyon yer almaktadır. Etrafları kademeli basamaklarla belirlenen ortalarında ise birer “çapraz çiçek (Hun gülü)” motifi bulunmaktadır. Madalyonların dış köşe boşluklarına başlarda ikişer “sekiz kollu yıldız” motifleri bulunmaktadır.

Örnek	14	
Cinsi	Halı Yastık	
Yöresi	Iğdır	
Ölçüleri	50x80 cm	
Sahibi	Muhlis ERKİNAY	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya	
Renkler	Pembe, Kahverengi, Beyaz, Sarı, Gri.	

Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
	El'li kartuş	Çengelli baklava motifleri
		

Halı Yastığın Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Tek göbekli, kartuşlu, geometrik karakterli yastık simetrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Oldukça geniş tutulmuş tek bordürde içten ve dıştan Kafkas işi birer şerit ile sınırlandırılmış olup içinde verev yerleştirilmiş “çengelli baklava” motifleri turuncu, pembe, kahverengi gibi farklı renklerde alternatifli yerleştirilmiştir. Krem renkli zeminin ortasında göbek motifi ortadan dışa doğru kademeli bir biçimde gelişen iri bir kartuşlu madalyondan oluşmaktadır. Kartuşların uçlarında görülen beş çıkıntıya el parmaklarına benzetildiğinden Ağrı ve çevresinde “El’li örnek” denilmektedir (Görgünay, 1974: 68). Zemin boşluklarına sıra halinde “sekiz kollu yıldız” ve “pıtırak” motifleri yerleştirilmiştir.

Örnek	15	
Cinsi	Halı Yastık	
Yöresi	Iğdır	
Ölçüleri	65x105 cm	
Sahibi	Özel Ticarethane	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya	

Renkler	Kırmızı, Beyaz, Turuncu, Kahve, Mor, Pembe.	
Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
Pıtrak motifi		Beştaş motifleri
		

Halı Yastığın Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Tek madalyonlu, kartuşlu bir kompozisyon özelliği gösteren halı yastık oldukça simetrik bir düzenlemeye sahiptir. Turuncu zeminli tek bordür belli aralıklarla yan yana dizilmiş “beştaş” motiflerinden meydana gelmiştir. Kenarları dişli iki mihrap arasındaki kırmızı zemine basamaklı kenarlı bir altıgen madalyon yerleştirilmiştir. Madalyonun merkezinde bulunan mor zeminde “pıtrak” motifi ile sarı renkli stilize çiçek ve yapraklar bulunmaktadır. Madalyonun her iki ucuna birer karanfil motifi yerleştirilmiştir. Köşelerde kahverengi zemin üzerine birer “pıtrak” motifi yerleştirilmiştir.

Örnek	16	
Cinsi	Halı yastık	
Yöresi	Iğdır Suveren Köyü	
Ölçüleri	60x160	
Sahibi	Cavit Polat	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya	

Renkler	Kırmızı, Beyaz, Pembe, Mor, Turuncu, Gri.	
Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
	Tırtıklı çiçek motifi	Pıtrak motifi

Halı Yastığın Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Çok göbekli, bitkisel karakterli halı yastık oldukça simetrik bir kompozisyona sahiptir. Yastığın yüzeyi ortada bir başlarda ikişer kare alana bölünerek bu alanların etrafı iki siyah şerit ile sınırlandırılan gri renkli “testere dişi” motiflerinden meydana gelen bir bordür ile çevrelenmiştir. Ortadaki büyük kare alanın zemini gri olup ortasında yaprakları farklı renklerle dolgulu iri bir “tırtıklı çiçek” motifi yerleştirilmiştir. Bu motifin altında ve üstünde “pıtrak” motifleri dizilmiştir. Başlarda yer alan küçük karelerin ortalarında da geometrik şekillerle dolgulu birer altıgen madalyon bulunmaktadır.

Örnek	17
Cinsi	Heybe
Yöresi	Iğdır Melekli Köyü
Ölçüleri	65x165cm
Sahibi	Özel Ticarethane
Tespit Tarihi	10.02.2019
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya
Renkler	Kırmızı, Turuncu, Sarı, Pembe, Mor, Siyah
Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.

 <p>Post ve pıtırak motifleri</p>	<p>Muska motifleri</p> 	
--	--	--

Heybenin Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: İki cep ve iki parçalı omuzluk kısmından meydana gelen heybenin ön yüzü düğümlü, arka yüzü düz dokuma tekniği ile yapılmıştır. Parçaların her biri pembe siyah örgü ile çerçevelendirilmiştir. Dışta yan yana yerleştirilmiş uçları tığ şeklinde uzatılmış “muska” motiflerinin oluşturduğu bordür bulunmaktadır. Ceplerin göbek kısımlarında kahverengi zeminli dikdörtgenler yer almaktadır. Bu dikdörtgenlerin içinde birer pembe “stilize çiçek” motifleri bulunmaktadır. Dikdörtgenlerin dört yüzüne karşılıklı uzatılan “koçbaşı” motifleri yerleştirilmiştir. Zemin boşluklarında birer “pıtırak” yerleştirilmiştir. İki parçadan oluşan omuzluk kısımlarının göbek göbeklerinde birer pembe “pıtırak” motifi yerleştirilmiştir.

Örnek	18	
Cinsi	Heybe	
Yöresi	Iğdır Melekli Köyü	
Ölçüleri	60x155 cm.	
Sahibi	Muhlis ERKİNAY	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Kırmızı, Sarı, Pembe, Mor, Siyah.	

Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
Sekiz kollu yıldız	Çiçekli suyolu motifi	Köpek figürü
		

Heybenin Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: İki cep ve iki parçalı omuzluk kısmından meydana gelen heybenin ön yüzü düğümlü, arka yüzü düz dokuma tekniği ile yapılmıştır. Dıştan ve içten iki siyah şerit ile çevrili tek bordür oldukça geniş tutulmuştur. Kahverengi zeminli bordür farklı renklerle işlenmiş “çiçekli suyolu” motifinden meydana gelmektedir. Ceplerin göbek kısımlarında kırmızı zemin üzerine kolları farklı renklerle dolgululu “sekiz kollu yıldız” motifi bulunmaktadır. Bu motiflerinin dört köşelerine birer “köpek” figürü yerleştirilmiştir. İki parçadan oluşan omuzluk kısmı kompozisyon düzenlemesi olarak ceplerden farklı olup daha dar tutulmuş “çiçekli suyolu” motifinden meydana gelen bordür çevrenmiştir. Göbek kısımlarına kırmızı zemin üzerine birer pembe “çengelli baklava” motifi yerleştirilmiştir.

Örnek	19	
Cinsi	Heybe	
Yöresi	Iğdır Halfeli Köyü	
Ölçüleri	165x65	
Sahibi	Özel Ticarethane	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan	Yünün doğal	

Boya	rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Kırmızı, Beyaz, Sarı, Pembe, Yeşil	
Malzeme	Çift ve tek bükümlü yün.	
	El'li motif, koçboynuzu ve bereket motifleri.	
	Zikzaklı suyolu	

Heybenin Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: İki cep ve iki parçalı omuzluk kısmından meydana gelen heybenin ön yüzü düğümlü, arka yüzü düz dokuma tekniği ile yapılmıştır. Dıştan ve içten iki siyah şerit ile çevrili tek bordür beyaz zeminli olup zikzak şeklinde “suyolu” motifinden meydana gelmektedir. Ceplerin göbek kısımlarında haki yeşil zemin üzerine iri bir “El’li örnek” motifi bulunmaktadır. Bu motiflerinin dört köşelerine birer “rozet çiçek” ile birer “koçboynuzu” motifi yerleştirilmiştir. İki parçadan oluşan omuzluk kısmı kompozisyon düzenlemesi olarak ceplerden farklı olup daha dar tutulmuş “çiçekli suyolu” motifinden meydana gelen bordür çevrelenmiştir. İki parçalı omuzlukların etrafı “suyolu” motifleri ile çevrelendikten sonra kırmızı zemin “kurt izi” motifleri ile doldurulmuştur.

Örnek	20	
Cinsi	Geve	
Yöresi	Iğdır Merkez	
Ölçüleri	220x95 cm	
Sahibi	Özel Ticarethane	
Tespit Tarihi	04.02.2019	
Kullanılan Boya	Kök boya, yünün doğal rengi ve kimyasal boya.	
Renkler	Kırmızı, Beyaz, Turuncu, Lacivert, Pembe, Mor.	
Malzeme	Çözümlü ve atkı ipliği çift bükümlü, ilme ipliği eğrilmemiş yün.	
<p>Geve Yayığının Tanıtımı ve Kompozisyon Özellikleri: Hav yüksekliği oldukça fazla olan geve geometrik bir kompozisyon özelliği göstermektedir. Ortada kademeli bir şekilde alternatif renklerle dışa doğru gelişen "baklava" motifleri ard arda sıralanmıştır. Zemin boşlukları ise aynı prensipte yarım baklava motifleri ile doldurulmuştur. Örgülü yün saçaklar oldukça uzundur.</p>		

Değerlendirme ve Sonuç

Genel olarak el dokumaları toplumumuzun kültürünü, gelenek ve göreneklerini, duygu, düşünce ve beğenilerini yansıtan en önemli kültürel miras öğeleridir. Bu belge niteliğindeki kültürel miras aynı zamanda toplumun sahip olduğu değerlerin, düşünce dünyasının ve yaşam biçiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasında ve devam ettirilmesinde de önemli rol oynamaktadır. Anadolu coğrafyasının her yerinde olduğu gibi Iğdır ve çevresinde de geleneksel el dokumalarında kullanılan her renk

ve motifin bir dili, bir anlamı vardır. Bu renkler ve motifler bir taraftan el dokumalarında zengin bir bezeme repertuarını gözler önüne sererken diğer taraftan yüzyıllarca sözsüz bir iletişim aracı olarak yöre insanının duygu ve düşüncelerini yansıtan bir iletişim aracı olmuştur. Nesilden nesile aktararak günümüze kadar gelmiş bu motifler geçmiş ile günümüz arasında çok önemli kültürel bir bağı da oluşturmaktadır.

Iğdır ve çevresi tarihi İpek Yolu kavşağında, bir geçiş güzergâhı üzerinde bulunduğu için diğer alanlarda olduğu gibi geleneksel düğümlü dokumaları da çeşitli kültürlerden etkilenmiştir. Yöre dokumaları teknik, renk, motif ve kompozisyon özellikleri bakımından yakın çevreler olan Kars, Van, Ağrı, Kafkas ve Batı İran bölgelerinden etkilenmiştir. Ancak bu etkileşim doğrudan olmayıp kompozisyon ve motif özelliklerinin yorumlanarak biçim değiştirmesi ve yöreye özgü motiflere dönüşerek karakteristik özellikler kazanması şeklinde olmuştur. Bu nedenle yörenin düğümlü dokumalarında motif ve kompozisyonların çeşitliliği artırmış ve zengin bir repertuar meydana gelmiştir. Iğdır düğümlü dokumalarında Doğu Anadolu Bölgesi düğümlü dokumalarının genel etkilerinin yanı sıra Ağrı Dağı ve Doğubayazıt bölgesine yakın olan yerleşimlerdeki Ağrı-Doğubayazıt etkilerini görmek mümkündür. Batı ve kuzey yerleşim bölgelerinde ise Kafkas etkilerinin baskın bir biçimde kendini hissettirdiği gözlenmektedir. Eski örneklerde karakteristik özellikler ve kompozisyon düzenlemeleri daha özenli iken son dönem örneklerinde motiflerin karakterlerinin bozulduğu ve daha özensiz bir işçiliğin olduğu görülmektedir. Bu durum son yıllarda iletişim ve ulaşım araçlarının gelişmesi sonucunda etkileşimin artmasıyla olmuş ve geleneksel motiflerin yozlaşmasına da zemin hazırlamıştır (Çetin-Karta, 2017: 300). Son yıllarda ticari amaçla ya da yöre insanının bütçesine katkı sağlamak amacıyla kurulan halı dokuma atölyelerinde hazır desenlerin kullanılması da yöreye ait motif ve kompozisyonların bozulmasında çok önemli etken olmuştur.

Günümüze ulaşabilen çok az örneğe rağmen geleneksel

İğdır düğümlü dokumalarının renk, kompozisyon ve motif çeşitliliği bakımından zengin bir uygulama alanına sahip olduğu görülmektedir. Geleneksel yaşam biçiminin değişmesi ve teknolojiye dayalı üretimin yaygınlaşması ile önemini yitiren bu geleneksel dokuma alanı gün geçtikçe azalmakta ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalmaktadır. İlde müzenin olmayışı kalan son örneklerin toplanmasını ve tespitlerinin yapılmasını geciktirmiş, halı tüccarları ve turistik eşya satıcılarının talanı sonucunda bu sayı giderek azalmıştır. Yöre insanın hafızası niteliğinde olan, duygularını, düşüncelerini, özlemlerini ve geleneksel yaşam biçimini anlatan en önemli belgelerden olan bu ata yadigârı el sanatı örneklerinin tespitlerinin yapıp kayıt altına alınmaları ve korunarak gelecek nesillere ulaştırılması öncelik arz etmektedir.

Kaynaklar

- Aytaç, Çetin (2001). *Halı Deseni Tasarımı*, Ostim Mesleki Eğitim Merkezi, Ankara.
- Barışta, H. Örcün (1998). *Türk El Sanatları*, Kültür Bakanlığı Yayınları: Ankara.
- Çelik, Adem (2004). "Doğubayazıt ve Çevresi El Dokuma Yaygıları", *Güneşin Doğduğu Yer: Doğubayazıt Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, İstanbul, s. 372-374.
- Çelik, Adem (2007). "Ağrı Dağı Eteklerinde Yarı-Göçebe Hayat Süren Topluluklarda Görülen Halılar", *I. Uluslararası Ağrı Dağı ve Nuh'un Gemisi Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, İstanbul, s. 503-513.
- Çetin, Yusuf (2011). "Ağrı Yöresi Halı Yastıkları", *Atatürk Üniversitesi Sanat Dergisi*, S.17, s. 61-69.
- Çetin, Yusuf (2017). "Yöre Özellikleri İle İğdır Halı Yastıkları", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 60, p. 293-310.
- Deniz, Bekir (1984). "Geçmişten Günümüze Halıcılık", *Bilim Birlik Başarı Dergisi*, Y. 1, S. 40, s. 18-22.
- Deniz, Bekir (2000). *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını 215, Ankara.

- Görgünay, Neriman (1975). *Doğu Yöresi Halıları*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları: Ankara.
- Görgünay, K. Neriman. (2005). *Düğümlü Halının Öncüsü Geve / Tülü ve Benzeri Dokumalar, Pioneer Of The Knotted Carpet Geve / Tülü and Sımlar Textiles*, İzmir.
- Özgül, Oktay-Öngör, İbrahim (2016). “Erikua’da Stratejik Bir Urartu Merkezi: Kasımıntığı Kalesi”, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı, 17, Bahar 2016, s. 225-240.
- Sökmen, Sultan (2013). “Bitlis Yöresi El Dokumacılığı”, Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Sanat ve Tasarım Anasanat Dalı (Basılmamış Sanatta Yeterlilik Tezi), Isparta.
- Yarmacı, Hanife-Başaran, Fatma Nur (2014). “Ağrı İli Doğubayazıt İlçesi El Dokuması Halıların Renk, Motif ve Kompozisyon Özellikleri”, *Akdeniz Sanat Dergisi*, Cilt 7, Sayı 13, s. 161-172.
- T.C. İğdır Valiliği, İğdır Tarihi (<http://igdir.gov.tr/tarihi>; Erişim Tarihi: 15.02.2019)

